

תגובות מומחי מיתווים לתוצאות מדד מדיניות-החוץ

ספטמבר 2024

ובכאבים גדולים
אני יודע עכשיו שיש
שני מיני זמן:
הזמן המסתובב החוזר
והזמן הזורם והולך.
(יהודה עמיחי)

סקר דעת הקהל השנתי השניים-עשר של מכון מיתווים על מדיניות החוץ הישראלית נערך בסוף אוגוסט 2024. הסקר בוצע על ידי מכון רפי סמית ובשיתוף קרן פרידריך אברט.*

ד"ר גיל מורסיאנו, מנכ"ל מכון מיתווים: מדד מדיניות-החוץ הישראלי של מכון מיתווים 2024, שנערך כמעט שנה לאחר פרוץ המלחמה על ידי רפי סמית בשיתוף קרן פרידריך אברט - חושף תמיכה ציבורית רחבה בהכרעות מדיניות-צבאיות ודחייה כמעט מוחלטת של גישת ניהול הסכסוך והמשך המצב הקיים. אלא שהצורך בהכרעה דוחף את הציבור לצומת ברורה בין שתי תפיסות שונות באופן קיצוני זו מזו לגבי משמעותה. הסקר חושף קיטוב בין שני מחנות נבדלים בציבור הישראלי באשר לחזון שלהם לגבי עתידה האסטרטגי והדיפלומטי של ישראל והאמצעים לקדמו. תפיסה אחת מיוצגת על ידי מחנה מתון המהווה רוב יחסי קטן בציבור (-40%) מחנה זה מתאפיין בגישה פרגמטית בחשיבה לטווח ארוך על יחסיה של ישראל עם אויביה ובעלות בריתה. הוא שם יתנוף פעולה בינלאומי ואזורי כאמצעי עיקרי לקדם את סיום המלחמה, מכיר במגבלות הכוח הצבאי בהתמודדות עם האיומים האסטרטגיים על ישראל ואף פתוח לקבלת הקמת מדינה פלסטינית כאשר היא מוצגת כחלק מעסקת חבילה אזורית-אמריקאית. התפיסה השנייה מיוצגת על ידי מחנה פונדמנטליסטי המהווה מיעוט גדול (בערך 30%) שמאמץ עמדות שהיו שמורות לפני המלחמה לימין הקיצוני. הוא מצדד בפתרונות של סיפוח והתיישבות מחדש בגדה ובעזה, תומך בהסלמה מכוונת של העימות עם איראן ומתמקד בצעדים צבאיים עצמאיים, גם במחיר של עימות עם המערכת הבינלאומית. התגבשות המחנות מהווה קריאה דחופה למנהיגי האופוזיציה המדינית בישראל. זו היא קריאה לנצל את קיומו של מחנה פרגמטי רחב בישראל אשר "עוקף משמאל" את עמדותיהם הזהירות בסוגיה הישראלית-פלסטינית ודורש הכרעה מדינית, על מנת להציב חזון ברור ואמיץ לעתידה של מדינת ישראל. לא מדובר רק בהזדמנות עבור האופוזיציה אלא גם בכורח. התגבשותו של מיעוט פונדמנטליסטי (לא קטן) מחדדת את הסכנה שבחוסר מעשה מצד האופוזיציה. הוא עלול לאפשר לממשלת המיעוט של נתניהו וסמוטריץ' להציג בסיס ציבורי מוצק למהלכים קריטיים אשר רוב הציבור הישראלי מתנגד להם.

ד"ר נמרוד גורן, נשיא מכון מיתווים ועמית בכיר ב-Middle East Institute: בישראל חוששים מזה שנים מפני "צונאמי מדיני" - הפניית עורף לישראל מצד הקהילה הבינלאומית, שתוביל לקריסת מעמד ישראל בעולם, פגיעה באינטרסים חיוניים שלה, ואובדן בריתות חשובות. המלחמה בעזה והביקורת החריפה שנשמעת במהלכה כלפי ישראל מצד מדינות שונות, מעידות שייתכן שהתהליך כבר החל. ואולם, הסקר השנתי של מכון מיתווים לשנת 2024 מעיד כי בעיני הציבור הישראלי, ה"צונאמי המדיני" מתרחש בעצם מבפנים. מאז שנת 2014, סוקר המכון עמדות לגבי מעמד ישראל בעולם, תפקוד הממשלה בתחום מדיניות

* הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט. שימוש מסחרי בפרסומים של מכון מיתווים וקרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב אסור בהחלט.

החוץ ומצבו של משרד החוץ. לאורך השנים, המדדים הללו לא העידו על שביעות רצון רבה, אבל השנה – ישנה קריסה של ממש. הדירוגים שניתנו לגבי תפקוד הממשלה בתחום מדיניות החוץ (3.84 מתוך 10) ומצב משרד החוץ (3.94) הם הנמוכים ביותר מאז החלה המדידה. ואילו הדירוג של מצב ישראל בעולם (4.31) הוא הנמוך ביותר מאז 2015. גם תפקודו של שר החוץ ישראל כ"ץ זכה לציון נמוך במיוחד (4.02). אלו הם ממצאים שמהדהדים כישלון מדיני צורב של הממשלה הנוכחית, דווקא בתקופה בה לישראל נחוצה יותר מתמיד דיפלומטיה יעילה, חכמה ומקצועית. ממצאי הסקר צריכים לשמש כקריאת השכמה לכל העוסקים במדיניות-החוץ הישראלית או הדואגים לעתיד המדינה של ישראל, ולהוביל דרישה לשינוי אמיתי ומהיר – גם כדי להעלות את ישראל חזרה על דרך השלום ושיתוף הפעולה האזורי, וגם כדי לייצב שובר גלים דיפלומטי נגד הצונאמי החיצוני שאולי מתקרב.

ד"ר עומר צנעני, מנהל התכנית לקידום שלום ישראלי-פלסטיני: למרות שהציבור מצוי במלחמה, לאחר אסון 7 באוקטובר, ועל אף עמימות מכוונת מצד הממשלה להימנע מהצגת יעדים ותוכניות ליום שאחרי, הציבור ברובו תומך בהסדרים ובהפחתת השליטה בפלסטינים: רוב הציבור (55%) תומך בהסדר אזורי שיוביל לנורמליזציה ולהקמת מדינה פלסטינית מפורזת לצד ישראל. התוצאה בסקר זה אף נמוכה ביחס לתוצאות סקרים עקביים של אקורד, בהם הרוב התומך בהסדר הכולל הגעה למדינה פלסטינית מגיע למעל 60%. בנוסף, רוב בציבור (53%) תומך בהצבת אלטרנטיבה שלטונית - פלסטינית או רב-לאומית - לחמאס. לעומת 34% התומכים בשליטה ישראלית בעזה. יש במענה לתשובה זו הטיה שלילית, כיוון שאין באמת מצב בו תהיה שליטה ישראלית בעזה ללא כיבוש מלא. ולכן יש לשער ברמה גבוהה של ודאות כי התמיכה בשליטה ישראלית בעזה תצטמצם כאשר יובהר כי למעשה מדובר בכיבוש ישראלי מלא. בהתאם לכך, כאשר בוחנים את עמדות הציבור בנוגע לחזון ארוך הטווח בסוגייה הפלסטינית, מרביתו תומך בהפרדות מהפלסטינים (40%) כאשר הדרך המועדפת היא יישום פתרון שתי המדינות, ואילו 23% בלבד תומכים בסיפוח השטחים לישראל.

ד"ר מאיה שיאון-צדקיהו, מנהלת התכנית ליחסי ישראל-אירופה: הסקר מעלה שלושה ממצאים מרכזיים לגבי אירופה. מחד, יש ירידה בתפיסת האיחוד האירופי כ"ידיד" (23%) של ישראל והתחזקות תפיסתו כ"יריב" (54%). מאידך, בראש רשימת המדינות עמן מערכת היחסים הכי חשובה לישראל נמצאות מדינות אירופה: גרמניה, בריטניה וצרפת. הממצא השלישי הוא שרוב העונים אינם מעוניינים לתת לאירופה תפקיד בעזה ב"יום שאחרי" ובעיקר לא בגדה המערבית. האיחוד האירופי ספג מכה בדעת הקהל בישראל במהלך המלחמה. מפער של 6% בין יריב לידיד בשנה שעברה, הפער נפתח ל-31% השנה. שינוי זה בדעת הקהל משקף את המעבר של האיחוד האירופי מתמיכה חזקה בישראל אחרי ה-7.10 לביקורת חריפה עליה. אפילו במחנה המרכז-שמאל קשה למצוא אוהדים רבים לאיחוד האירופי השנה. לעומת זאת, **חשיבות המדינות הגדולות באירופה עלתה.** בריטניה (44%), גרמניה (41%) וצרפת (30%) מככבות בשלושת המקומות הראשונים בתשובה לשאלה "מיהן המדינות שמערכת היחסים איתן הכי חשובה כיום למדינת ישראל פרט לארה"ב?" הציבור מייחס להן כיום יותר חשיבות מאשר לרוסיה ולסין, שספגו ירידה משמעותית (20%- ו-18% בהתאמה). רוסיה צנחה מהמקום הראשון לחמישי אחרי מצרים. כפי שעולה מהסקר, רוב בציבור לא מעוניין לתת לאירופה תפקיד בעזה ב"יום שאחרי" (41%) ובגדה המערבית (50%). אירופה אולי חשובה, אך היא נתפסת כמוטה לצד הפלסטיני ועוינת לישראל. מעורבות אירופית נתפסת ככזו שעלולה להצר את מרחב התמרון של ישראל בגדה המערבית, ולהחריף את מצבה הבינלאומי של ישראל. לגבי רצועת עזה, לרוב המכריע של הציבור בישראל לא אכפת מה יעלה בגורל תושביה. מה שמעסיק את הישראלים הוא ביטחונם שלהם, ולכן 34% בחרו באפשרות שתפקיד אירופה יהיה השתתפות בכוח רב-לאומי אזרחי שיחליף את צה"ל לתקופת ביניים לאחר סיום הלחימה. הרבה פחות חשוב לציבור שאירופה תמשיך בסיוע הומניטרי (7%) או תשתתף בשיקום ובניה מחדש של עזה מהריסותיה (15%). יש הבנה שמי שתמלא תפקיד באזור תוכל גם להשפיע על עיצוב היום שאחרי, וניכר שהישראלים לא מעוניינים לתת לאירופה מעמד שכזה. יום, לאירופה אין תפקיד מדיני מוגדר, אך היא ממלאת תפקיד חשוב בשטח בייצוב הרשות הפלסטינית ובניסיון להביא לרפורמות שלה, וכספק סיוע הומניטרי מרכזי בעזה. למרות רוב ברור של ישראלים שאינם רוצים את המעורבות האירופית, אירופה כאן כדי להישאר, והיא תמלא תפקיד ביום שאחרי המלחמה. כשחקן המחויב לביטחון ישראל, מוטב שישראל תקדם דיאלוג מדיני בונה עם אירופה, ותחשוב יחד היכן נכון ורצוי שהאיחוד האירופי ומדינות אירופה השונות יתרמו מניסיונם וכליהם לשיפור הביטחון והחיים המשותפים של הישראלים והפלסטינים.

נדב תמיר, חבר ועד מנהל של מיתווים, ומנהל J-Street ישראל: אחד הדברים הבולטים במדד-מדיניות החוץ השנתי של מיתווים הוא הפער בין ההבנה בציבור לחשיבות היחסים עם ארה"ב לבין ההערכה שטראמפ

טוב יותר לישראל. הציבור מפגין הבנה שהאינטרס הישראלי הוא לתמוך ב"דוקטרינת בידן", ולהפוך את הטררגדיה של ה-7 באוקטובר להזדמנות לחזק את בטחונה של ישראל באמצעות הסדרים אזוריים. לכן החשש מהאריס והתמיכה בטרמפ היא מוזרה לכל הפחות. זה נובע משילוב של בורות לגבי מיהו טראמפ ומיהו האריס, עם מאמץ של הימין הישראלי והאמריקאי לצייר את האריס כמי שאידאולוגית או פוליטית נמצאת במחנה של הקיצוניים במפלגה הדמוקרטית המתנגדים באופן קבוע לישראל. המציאות לא יכולה להיות יותר הפוכה. האריס מחויבת לבטחונה של ישראל, הוכיחה את זה לאורך הקריירה הארוכה שלה ומדיניות החוץ שלה תהיה דומה מאד לזו של בידן. ההתנהלות של הקמפיין של האריס בזמן הוועידה הדמוקרטית בשיקגו, והמצע של המפלגה מוכיחים שגם מבחינה פוליטית אין להאריס כוונה לסגת מהמחויבות המלאה לביטחון ישראל, גם אל מול קולות ביקורתיים במפלגתה. לעומת המחויבות הברורה שמציגה האריס, המפלגה הרפובליקנית מורכבת מאוונגליסטים ובדלנים. אוונגליסטים שתומכים במשיחיים שלנו בקידום כאוס באזור שבו לפי החזון שלהם רבים מאתנו ימותו והשאר יתנצרו. ובדלנים שמאמינים שכל דבר שאינו מועיל מיידית לארה"ב עצמה אינו חשוב, ולכן לא חושבים שארה"ב צריכה להיות מנהיגת העולם החופשי ומוכנים להפקיר את כל הבריתות של ארה"ב עם אוקראינה, נאט"ו, דרום קוריאה, טיוואן וכן, גם עם ישראל. וכל זה מבלי להזכיר את אופיו המושחת, המיזוגני והגזעני של טראמפ והנרקסיזם שלו שהופך אותו למנהיג שלא ניתן לסמוך עליו. הציבור בישראל צריך להבין, בניגוד לתפיסה הרווחת כפי שמתבטאת בסקר, שלמעשה האריס היא הבטחה גדולה למדינת ישראל, בעוד שטרמפ הוא סכנה ברורה ומיידית.

ד"ר אורני לבני, סמנכ"לית מכון מיתווים: הסקר השנתי שלנו מחזק תפיסות מוכרות מהמחקר המגדרי: נשים מציגות גישה מתונה יותר מזו של הגברים. הן ביקורתיות יותר כלפי מצבה הנוכחי של ישראל, נוטות יותר לתמוך בהסדרים מדיניים, מעריכות את חשיבותה של ארצות הברית ואת תפקידה בהבטחת קיומה של ישראל ומעט יותר אופטימיות לגבי העתיד. כמו בסקרים קודמים, נשים בוחרות באפשרות "אין דעה" או "לא יודע/ת" בשיעור גבוה יותר מגברים, בעיקר בשאלות הנוגעות למדיניות כלפי מדינות, כמו יחסי ישראל ורוסיה, יחסי ישראל והאיחוד האירופי והסוגייה האיראנית. את הבחירה הזו אפשר אולי לזקוף לזכות: בעוד גברים נוטים להביע דעה נחרצת על כל דבר – גם בנושאים שהם אינם מבינים בהם – נשים פחות בטוחות בעמדותיהן בנושאים הקשורים למדיניות חוץ, ומעדיפות לא להביע דעה כאשר אין להן ידע מספק בנושא. השאלה המרכזית בה בחירתן של הנשים מפתיעה היא השאלה **מי מהמועמדים לנשיאות ארה"ב ישרת/תשרת טוב יותר את האינטרסים של ישראל**. רוב מכריע של הנשים (77%) הביעו אמון בדונלד טראמפ, ומיעוט (13%) מהנשים ראו בקמלה האריס מועמדת טובה לישראל, (10% השיבו שאין הבדל בין השניים). מצד אחד – אי התמיכה של נשים במועמדתה של אשה לנשיאות ארה"ב היא מאכזבת: אם נשים לא תקדמנה נשים – אין לצפות שהגברים יעשו זאת. מצד שני, אפשר לראות בתשובה הזו דווקא עדות לדעתנות: הבחירה היא במי שלדעתן טוב יותר לישראל ולא במתמודדת רק משום שהיא אשה. אבל העובדה שנשים מעדיפות לראות בראש המעצמה המשפיעה בעולם גבר שוביניסט שמזלזל בנשים, היא מתמיהה ומטרידה, ומראה שהדרך לשינוי תפיסתי אצל נשים עדיין ארוכה.

איתן ישי, ראש תחום המזרח התיכון וצפון אפריקה במיתווים: המלחמה בעזה והתלקחותן של זירות שונות ברחבי המזרח התיכון הביאו את הציבור הישראלי ברובו הגדול לנוע לעבר מרחבים של הכרעה, והדבר מתבטא בסוגיות שונות ומגוונות. בעוד שהציבור חלוק בשאלת ההכרעה הנדרשת בנוגע לסוגיות השונות שהוצגו בסקר, ניכר כי רוב גדול של הישראלים סבור כי לא ניתן לשמר את המצב הקיים או לחילופין לחזור למציאות שקדמה לשבעה באוקטובר. כך למשל, מיעוט קטן בלבד תומך בהמשך המצב הקיים של לחימה מוגבלת מול איראן וגרורותיה (8%) ובהשארית המצב הקיים מול חזבאללה בגבול הצפון (5%). גם בהקשרי "היום שאחרי" ברצועת עזה, מספר זעום של משיבים (2%) הביע תמיכה בהמשך שליטה של חמאס מוחלש ברצועה. מגמה זו עומדת בסתירה לאסטרטגיה שהובילו ממשלות ישראל בעשור וחצי האחרונים – "ניהול הסכסוך" עם הפלסטינים ומב"מ (המערכה בין המלחמות) נצחי למול הציר הרדיקלי בהובלת איראן. המחלוקת הניטשת בציבור באשר להכרעה הרצויה מגלמת במידה רבה את חלוקתה של החברה הישראלית לשני מחנות עיקריים: מחנה התומך ביציאה למהלכים צבאיים למול איראן וגרורותיה ודוחה כל אפשרות להסדר מדיני מול הפלסטינים, גם במחיר ניתוק ונידוי גוברים של ישראל מהקהילה הבינלאומית, בבחינת "עם לבדד ישכון"; ומחנה התומך בקידום מהלכים מדיניים רחבים הכוללים נורמליזציה עם מדינות ערב המתונות, הסדר שתכליתו הקמת מדינה פלסטינית ובניית קואליציה בהובלת ארצות הברית כדי להתמודד עם האיום שמציב הציר בהובלת איראן.

בר רפפורט, רכזת תחום קיימות מדינית-אקלימית במיתווים: בהתייחסות להתמודדות עם המשבר ההומניטרי בעזה, מחצית מהמשיבים אמרו שישראל צריכה לפעול למניעת משבר, חלקם מתוך אמירה כי זהו

הדבר המוסרי לעשות (20%) וחלקם (32%) מתוך אמירה שזה אינטרס ישראלי לשמר את מעמדה הדיפלומטי ולשמור על בריאות הציבור. שאר המשיבים (48%) השיבו כי למדינת ישראל לא צריך להיות עניין במצב ההומניטרי ברצועת עזה. הציבור חלוק בדעותיו בכל מה שקשור לסוגיה ההומניטרית ולרוב אינו מתעמק בה ובהשלכותיה. חשוב לזכור שייצוב המצב ההומניטרי ברצועת עזה הוא נושא קריטי לשמירה על דמותה המוסרית של ישראל, על ערכיה כמדינה דמוקרטית וליברלית, ועל יחסיה הדיפלומטיים עם מדינות העולם. המלחמה בעזה מדגימה ביתר שאת את התפיסה של "בריאות אחת" בריאות הסביבה והאדם משני צידי הגבול שלובים זה בזה. הביוב, הפסולת ותנאי המחיה בעזה כיום הם כר פורה למחלות שעלולות כל רגע להתפרץ גם בישראל, והם גם כר פורה לכוחות כאוס וטרור. יש לאמץ את ההבנה שיציבות בעזה משמעה חוסן בישראל, ועל כן יש חשיבות באימוץ אסטרטגיה הומניטרית ברצועת עזה, שתבטיח מענה הומניטרי ראוי, ולצד זאת תהיה חלק משמעותי בעיצוב שלטון פלסטיני מתון ברצועת עזה, וברתימת שותפים אזוריים ובינלאומיים למהלכי השיקום ברצועת עזה. כמו במשבר האקלים, ישנם אתגרים שמדינת ישראל לבדה לא יכולה להתמודד איתם, וטוב יהיה לרתום את הכוחות האזוריים המתונים לעבודה משותפת.

ד"ר אהוד ערן, חבר ועד מנהל: כמו ראשי הממשלות לפניו, נתניהו חידד לאחרונה כי איראן היא האתגר המרכזי בפניו ישראל ניצבת במרחב. רוב בציבור הישראלי גוזר מקביעה זו מסקנות ברורות. ראשית, רוב הציבור מעדיף להתמודד עם האתגר האירני במסגרת קואליציה עם מדינות האזור וארה"ב או מאמץ דיפלומטי. שנית, כ-32% מן הציבור סבור כי יצירת ערוץ תקשורת ישיר מול איראן יועיל לישראל, ורק כ-18% סבורים כי יצירת אפיק שכזה תפגע באינטרסים של ישראל. בה בעת, רוב הציבור אינו סבור כי כדי להשיג קידום יעדים אלה על ישראל לקדם הסדר עם הפלסטינים. נראה כי עמדות אלו משקפות, בדרך כלל, ראייה אסטרטגית בשלה המודעות למורכבות המצב. כך למשל, הגם שכשליש מן הציבור מעדיף פעולה צבאית ישירה מול איראן, הרוב המצדד באמצעים אחרים משקף ככל הנראה הבנה למגבלות הכח של ישראל מול אתגר זה. החריג הבולט הוא העדר הקישור בראיית רוב הישראלים, בין הסוגיה הפלסטינית לנושא האיראני. דע עקא שהקביעות הנושנות של יצחק רבין עודן בתוקף: פתרון הבעיה הפלסטינית הוא כלי חשוב בהתמודדות עם איראן. סיום הסכסוך יצמצם את הלגיטימציה של איראן ושלוחותיה לפעול מול ישראל, יסלול את הדרך לשותפות עם מדינות האזור המתונות מול טהרן ויאפשר לישראל לרכז משאבים בגזרה זו. הנה משימה ברורה לקהילה האסטרטגית בישראל: חידוד הקשר בין הנושאים והבלטה כי הסדרת הגזרה הפלסטינית היא יעד אסטרטגי ישראלי מן המעלה הראשונה.

ד"ר עילי זלצמן, חבר ועד מנהל: הגם שהחברה הישראלית מפולגת ומקוטבת כפי שהיא לא הייתה מאז קום המדינה, הן על רקע ההפיכה המשטרית וניהול המערכה הצבאית בזירות השונות מאז השבעה באוקטובר, נראה שקיים קונצנזוס חוצה מפלגות והשתייכות פוליטית המחבר בין יהודים וערבים כאחד - מדינת ישראל חווה את אחת מנקודות השפל המשמעותיות ביותר בהיסטוריה של מדיניות החוץ והביטחון שלה. מעבר לכך, הציבור הישראלי סבור כי תפקודו של שר החוץ והמשרד בראשו הוא עומד לקוי ומצבו בכי רע. הסבר אחד לעמדות אלו יכול להיות כי, כמו הממשל האמריקאי ובעלות ברית נוספות, רוב הציבור הישראלי סבור שממשלת ישראל מתנהלת באופן חסר אחריות וללא ראייה אסטרטגית מפוכחת בכל הקשור לניהול המערכה בעזה ומוקדי התבערה האחרים במזרח התיכון. באופן לא מפתיע אולי הציבור הישראלי סבור שיחסי ישראל-ארה"ב טובים יותר לעומת השנה הקודמת, ככל הנראה על רקע התמיכה הצבאית והמדינית שממשל בידן העניק לישראל בתקופה האחרונה. זו עמדה המנוגדת בכללותה ליחס הביקורתי למדי שראש הממשלה וחלק משרי הימין בקואליציה מפגינים כלפי וושינגטון והנשיא בידן באופן ספציפי. ההכרח בשימור ושיפור היחסים עם הממשל והציבור האמריקאי משתקף באופן ברור וחד משמעי באופן שבו הציבור הישראלי תופס את חשיבות היחסים עם ארה"ב להבטחת קיומה של מדינת ישראל והצורך לממש את החזון האמריקאי לטובת הקמת קואליציה מדינית-ביטחונית לריסון איראן. כלומר, בניגוד לחלק משמעותי וקולני באגפים הימניים בממשלה, לרבות הציונות הדתית שתפיסת המציאות הבינלאומית שלה גם בהקשר של התגברות הטרור היהודי בגדה המערבית והשאיפות לסיפוח זוחל של השטח המשקפת ראיית עולם צרה ואידיאולוגית ביותר, כלל הישראלים מבינים כי ללא המשך התמיכה הצבאית, הדיפלומטית והכלכלית מצדה של ארה"ב, היכולת של מדינת ישראל להתקיים לאורך זמן איננה מובטחת כלל ועיקר.

השגריר לשעבר מיכאל הררי, עמית מחקר ומדיניות: אחת התוצאות העיקריות, והמבהילות, של מלחמת "חרבות ברזל" נוגעת להפיכתה האפשרית ל"מדינה מצורעת". גילויי הזעזוע והסולידריות עם ישראל נוכח ההתקפה הברברית של החמאס ב-7 באוקטובר, התחלפו עם מוראות המלחמה בעזה בגינויים והדרדרות מתמידה בתמיכה העולמית בעמדותיה של ישראל ואופן התנהלותה. הסקר מעיד, לכאורה לפחות, על ההבנה ששוררת בקרב מרבית הציבור (57%) המודאג מן התהליך שנמצא בעיצומו. עדיין רבים אינם מודאגים

(18%), או מודאגים במידה מועטה (20%). הבעיה העיקרית שבתהליך מעין זה קשה מאד "להוכיח" לציבור הרחב, ולשכנעו, כי אנחנו נמצאים קרוב לקצהו של צוק חלקלק ומסוכן. מדובר בתהליך ארוך למדי, ללא "אבני דרך" ברורות שניתן באמצעותן להמחיש לדעת הקהל במה מדובר, ועד כמה הסכנה חמורה. הושבתה של מדינת ישראל על ספסל הנאשמים בערכאות המשפטיות במוסדות הבינלאומיים (ICC, ICJ) אינה דבר של מה בכך, תהא דעתנו על מידת האובייקטיביות וההוגנות של הפלטפורמות הללו אשר תהא. ההיבט החמור לא פחות מכך נוגע לשאלה ביחס למה ישראל צריכה אם-כן לעשות, כמובן בהקשר הפלסטיני. אף אלו התומכים בעסקת חבילה עם הזווית הסעודית, לא מפנימים בהכרח את חומרתו של המשך הכיבוש מבחינת הזירה הבינלאומית, המערבית-ליברלית, אליה ישראל שייכת או, למען הזהירות, חייבת להשתייך (!). יעיד על כך, אולי, הנתון בסקר לפיו רק מחצית (52%) תומכים במאמץ ישראלי למניעת משבר הומניטרי ברצועת עזה, ורבים (48%) שסבורים, כי "המצב ההומניטרי ברצועת עזה לא צריך לעניין את ישראל!". ישראל עלתה על "מסלול המצורעות", והדרך היחידה לבלום את התקדמותו, או כמובן לרדת ממנו, היא באמצעות הצגת המציאות כפי שהיא בפני הציבור הישראלי: הכיבוש הישראלי את השטחים הוא "אם כל חטאת" וחובה על ישראל, אם ברצונה להישאר מדינה דמוקרטית ויהודית, להגיע להסכם עם הפלסטינים. ניתן עדיין להגיע להסכם שיבטיח את האינטרסים החיוניים של ישראל, אמנם תוך נטילת סיכונים מחושבים שישראל (מעצמה אזרית ו"סטארט אפ ניישן") יכולה להתמודד איתם. יש להציב את המראה הזו בבהירות מול הציבור הישראלי, ולהציג משנה מדינית רהוטה ושונה בפני האזרח הישראלי השבוי במידה רבה שנים ארוכות מאד בקונספציית ה"אין פרטנר". ככל שהאופוזיציה הפוליטית לממשלה זו, לא מציגה תכנית מדינית אחרת בסוגיה הפלסטינית, ומובילה מהלך שאולי יצליח לאפס את "תהליך המצורעות", אז נמשיך להתדרדר.

פרופ' אריה קצוביץ', עמית מחקר ומדיניות: הנתון החשוב ביותר בסקר הינו התמיכה הרחבה יחסית, של 55% מהישראלים ביוזמה מדינית של הקהילה הבינלאומית (זה כולל את ארה"ב, מדינות ערב מתונות כגון סעודיה) בהגעה להסדר אזורי, הכולל הקמתה בעתיד הלא-רחוק של מדינה פלסטינית מפורזת לצדה של ישראל. באותו הקשר, 42% מהישראלים מעדיפים שהמלחמה בעזה תסתיים בהחלפת שלטון חמאס בשלטון פלסטיני אלטרנטיבי, בניגוד לעמדה הלא-מציאותית של ראש הממשלה נתניהו באשר ל"ניצחון מוחלט" וכיבוש צבאי מלא של הרצועה. יתר על כן, 46% מהישראלים שענו לסקר מאמינים שבטווח המידי צריך לקום כוח שמירת שלום רב-לאומי בהשתתפות מדינות ערב המתונות אשר יחליף הן את ישראל והן את חמאס בעזה (38% מאמינים שישראל תשלוט למעשה בעזה בשנים הקרובות). מכאן, רוב הישראלים מביעים עמדה הרבה יותר מורכבת ומתוחכמת מאשר הבחירה הפשטנית והמוטעית של "או ישראל או חמאס" לגבי עתיד רצועת עזה. גם אם התמיכה הישירה של ישראלים בהקמתה של מדינה פלסטינית הינה נמוכה יחסית (31% מאלה שענו לסקר), היא יותר גבוהה מכל אלטרנטיבה אחרת (סיפוח, סטטוס-קוו, היפרדות חד-צדדית, ומדינה אחת). יש לחזור ולהדגיש שרוב הישראלים תומכים בהקמתה של מדינה פלסטינית, במסגרת של "חבילה כוללת" (package deal) שמרכיביה העיקריים הינם נורמליזציה (כלומר, שלום) עם סעודיה והקמת ברית אזרית נגד איראן, בהובלתה של ארה"ב.

ד"ר רועי קיבריק, מנהל המחקרים: ממצאי מדד מדיניות-החוץ השנתי של מיתווים מצביעים על כך שהציבור בישראל מתייחס לתקופה הנוכחית כעת של הכרעות. מעבר לקיטוב המתגלה בין רוב (לא גדול) בציבור שמחפש פתרונות פרגמטיים לבעיות תוך הבנת המורכבות וחיפוש שותפים בעולם, לחלק (לא מבוטל) מהציבור התומך בתפיסה דתית-משיחית של ישראל מבודדת ועצמאית, ניכרת גם חזרה למושכלות יסוד. הציבור מבין ברובו הגדול את חשיבותה של ארה"ב לשרידותה של ישראל, וניכרת הבנה כי הידידות האמיתיות של ישראל הן המדינות הדמוקרטיות מערביות (גרמניה, בריטניה וצרפת) ולא סין או רוסיה. תהליך הנורמליזציה שזכה לתשומת לב רבה בשנים האחרונות, מתוך מחשבה שניתן "לדלג" על הסוגיה הפלסטינית אל עבר השתלבות באזור, פינה את מקומו להבנה שאין ברירה אלא להתמודד עם הסכסוך המקומי המדמם, ובנושא זה, ובכל הקשור לביטחונה של ישראל, דווקא ליחסים עם מצרים וירדן מוענקת בצדק חשיבות רבה יותר. ובכל זאת, על אף הבחירה של הציבור הישראלי להשתייך לעולם הדמוקרטי-ליברלי אשר עומד לצידה ודואג להישרדותה, הציבור דוחה במידה רבה את עולם הערכים שלו, ולא מוכן לשמוע ביקורת נורמטיבית על ישראל (זה בא לידי ביטוי למשל ביחס לאיחוד האירופי). ניתן למצוא לכך עדות בהסרת האחריות והעניין הישראלי מהמצב ההומניטרי בעזה (43% אומרים שלא צריך להיות לישראל עניין בכך, ורק 18% מאמצים טיעון מוסרי). מעבר לדחייה הנורמטיבית שמציבה סימן שאלה על שייכותה של ישראל לעולם הדמוקרטי-ליברלי, טרם התבססה ההכרה בקרב הציבור הישראלי שגם מבחינה פרגמטית רק סיום הכיבוש יאפשר לישראל את הביטחון לה היא שואפת, את ההתמודדות המוצלחת עם המלחמה בצפון, עם האיום האיראני והובלה של תהליך דה-רדיקליזציה במרחב בשיתוף עם הכוחות המתונים האזוריים. המשיבים לשאלות נוטים לנתק ולהרחיק את הקשר בין הסכסוך עם הפלסטינים לבין שאר האתגרים. לנוכח עובדה זו, ועל אף שהציבור

הישראלי מבקש הכרעה, הוא לא מוכן לשלם את המחיר הדרוש עבורה – פינוי התנחלויות והקמת מדינה פלסטינית. משכך, האסטרטגיה של נתניהו של המשך ניהול הסכסוך ללא הכרעה היא זו שמקודמת בפועל לאורך שנים, וגם כעת, רק בתנאים פחות נוחים – המשך המלחמה בדרום ובצפון, אי-בנייה של אלטרנטיבה לחמאס והמשך הסיפוח בגדה כדי למנוע תהליך מדיני, מוגבלות במאבק בשלוחיה של איראן וזניחת טיפול אסטרטגי בנושא הגרעין האיראני והמשך התרחקותה של ישראל מהעולם הדמוקרטי-ליברלי. זה בא לידי ביטוי גם ביחסיה עם העולם, וגם בזהותה הפנימית.